

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN

Hétéves, értelemmel, felfogóképességgel bíró gyerek volt már, amikor a magyar szabadságharc Világosnál tragikusan összeomlott. A kis Nógrád megyei Diósjenőn, Ádus cigánykovácsnál, ahol az elaggott Tamás bátya tehetetlenül fetrengett vackán, s az ereszről lelógó kötélbe kapaszkodott, ha fektében meg akart fordulni, bizonyára hallotta a szörnyű híreket, amelyek, mint fekete varjak, az elveszett nagy csata után szerzeszét szálltak az országban. Ádus verte a patkószeget, az utasok közben elmondták, amit hallottak vagy láttak, s a kisfiú, aki hazuról szívesen szökött el a faluvégi kovácsműhelybe, tágra nyitott szemekkel figyelt rájuk. Úgy beszéltek neki Petőfi haláláról, mint ahogy mi ma Nobile eltűnéséről hallunk. A szabadságharc már élményei közé tartozott, mint ahogy Gonosz Pista, a Vén bakancsos, Márton csikós, Zsiga cigány és a többi népszíniműi nagy alakításai ennek a kornak élményei közé tartoznak, mert szerepeibe azokat a falusi embereket örökítette bele, akiket gyerekkorában maga körül látott.

Hol van már a diósjenői kis jegyzői lak? Hol van Ádus, az öreg Tamás bátya, a falusi harangozó, a kondás, hol van már az az egész régi világ? Az ész valósága előtt mindez már rég a földbe porlott. A kereszt is ledőlt, s talán már sír sem domborodik felettük. És mégis van egy igazibb és bensőségesebb valóság, amelyet a tehetség az emlékezés és képzelet tükrén idéz fel. Ez a lélek valósága, amely nem ismer elmúlást, elporladást, s melyben a képek mennél régiebbek, annál elevenebbek és tündöklatesebbek lesznek.

Nézzetek Szentgyörgyi Istvánra. Ez a bronzsal pati-

názott ösférfi úgy nő ki az idők rétegeiből, mint a szívós hegyi fenyő, amelynek gyökere tízszer nagyobb, mint törzse és lombozata. Kaszával a kezében áll, s bozontos szemöldöke árnyékot vet szemére a nap ellen. A kasza nem színházi kellék a kezében. Ez a nyolcvanhat éves ember kiskertjében még ma is maga végzi el a gazdasági munkát, mint ahogy még ma is bravúrral megállja a helyét olyan szerepekben, amelyeket először ezelőtt ötven-hatvan évvel játszott.

A magas fű között úgy áll, mint ércből öntött szimbólum. Mögötte a város csak vékony sáv. Olyan, mintha gyermek rajzolta volna. Minden elhalványul körülötte, hogy mély reliefet nyerjen benne embersége páratlan dokumentuma. Megrokkolás, megtörés nélkül áll előttünk az Ember. Múltjának elképzelhetetlenül hosszú uszályát nem is látni rajta. Nem zsbong körülötte a másfél ezer szerep, amiket életében játszott. Éles tekintét nem homályosítja el a majdnem hatvanéves időszak, amelynek rengeteg eseményét itt élte meg Kolozsváron. Elhunyt ismerőseinek, barátainak és kedveseinek tetemével be lehetne tölteni két temetőt. Mégsem kövült meg. Ha volt szív, amelyik sokat érzett, ha volt lélek, amelyik sokat sajtott, úgy az az övé volt. Szívének tüze, lelkének melege mégsem aludt ki. Nézetek rá és gyönyörködjetek benne. Ez ember.

Játszott komédiában, tragédiában, népszínműben és operettben. Vannak alakításai, amelyek vele egygé nőttek, s talán soha többé színpadra nem kerülnek. Rendező volt évtizedeken át. És most, hogy a színjáték divatja többé már ínyére nemigen válik, új oldaláról mutatkozik be. író lett belőle. Frissen és termékenyen forgatja a tollat. Nemcsak emlékezéseket ír, amelyek közül egynémelyik tisztos helyet biztosít számára a magyar irodalomban, hanem tollával a modern jelenségekkel szemben állást is foglal, harcba száll. Nyolcvanhat éves korában írta életében az első dramolettet, amelyben a frakkos Hamlet-előadásokat csúfolja ki...

Az öreg törzs virágzó gallyakat hajt. Harsányan

igenli az életet. Ti, akik már fiatalon elaggottatok s nem hisztek az ember energiájában s az élet mindene-
ket legyőző lendületében, járuljatok Szentgyörgyi Ist-
ván elé, s vegyétek le előtte a kalapot.